

Prethodno priopćenje

UDK: 811.111'36

dr. sc. Zrinka Fišer

Osnovna škola „Vladimir Nazor“

Slavonski Brod

zrinkafiser@gmail.com

Univerzalna gramatika na početnim stupnjevima učenja engleskoga kao stranoga jezika u osnovnoj školi u Hrvatskoj

Sažetak

U radu su opisani različiti primjeri tipičnih pogrešaka učenika nižih razreda osnovne škole u Hrvatskoj koji su na početnim stupnjevima učenja engleskoga jezika na kojima se pokušava dokazati moguće postojanje univerzalne gramatike. Kroz primjere pogrešaka u iskazivanju jednostavnih rečenica u glagolskim vremenima Simple Present Tense i Present Continuous Tense, pokušalo se ukazati na moguće dokaze za tzv. Setting and Resetting of Parameters Hypothesis.

Ključne riječi: univerzalna gramatika, učenici ranog školskog uzrasta, engleski kao strani jezik

Uvod

Teorija univerzalne gramatike od svojih početaka zauzima punopravno mjesto među hipotezama o načinu usvajanja inog jezika. Pod pojmom univerzalne gramatike nalaze se različita mišljenja i objašnjenja početnog, razvojnog i konačnog stanja tog procesa (White 2003). Iako je znanstveno vrlo teško dokazati utjecaje univerzalne gramatike u početnim stupnjevima učenja drugog jezika, učitelji mogu primijetiti neke pojave koje se opetovano javljaju kroz sve generacije učenika osnovne škole. U hrvatskim školama uvedeno je učenje engleskoga kao stranoga jezika od prvog razreda osnovne škole te je moguće longitudinalno pratiti razvoj njihove međugramatike od samih početaka.

Početno stanje

Djeca koja pohađaju niže razrede osnovne škole imaju već postavljene parametre i funkcionalne oblike u materinskom jeziku te razvijen leksik primjeren njihovoj dobi. U prvom razredu učenici mogu proizvesti složene zavisne rečenice (npr.: „*Ja neću moći doći u školu sutra jer moram ići zubaru, ali ću pitati Marka da mi donese zadaću.*“). Razumiju sva glagolska vremena i služe se većinom. Do te dobi su većinom ovladali svim padežima glagola i vještinom sklonidbe imenica kao i svim ostalim aspektima materinskog jezika pa se za njih može reći da im je početno stanje u ovladavanju inim jezikom stabilno stanje gramatike prvog jezika:

$$S0 = J1Ss$$

Prema ovoj formuli S0 označava početno stanje u usvajanju drugog jezika (J2), a SsJ1 je stabilno stanje prvog jezika (J1). (Medved Krajnović 2010; White 2003)

Metodološki problemi

Postojanje univerzalne gramatike u početnom stadiju ovladavanja inim jezikom vrlo je teško dokazati budući da metodološki pristupi podrazumijevaju uglavnom zadatke složenih struktura i rečenica, a takve učenici u ranim stupnjevima ovladavanja jezikom još nisu usvojili (White 2003). Iz tog razloga smatram nemogućim odrediti utjecaj univerzalne gramatike na početnu fazu razvoja međugramatike učenika 1. i 2. razreda osnovne škole. U razdoblju od 2008. godine do 2019. godine tijekom poučavanja engleskoga kao stranoga jezika preko 600 učenika nižih razreda osnovne škole uočene su određene pravilnosti u njihovom jezičnom razvoju u ciljnom jeziku na temelju kojih je moguće zaključiti da učenici tek u 3. razredu osnovne škole, odnosno u dobi od devet godina te nakon dvije godine učenja engleskoga kao stranoga jezika ovladaju dovoljnim brojem leksičkih jedinica u tom jeziku kako bi mogli proizvesti jednostavne rečenice¹. Iz takvih jednostavnih iskaza možda je moguće naslutiti koje

¹ Navedene zaključke autorica temelji na osobnom iskustvu poučavanja učenika engleskome kao stranome jeziku tijekom nižih razreda osnovne škole, odnosno tijekom prve četiri godine učenja tog jezika. Ukupno čenici na kojima se temelji zaključak bili su kronološke dobi od prosjeku od sedam do deset godina. Nastavu engleskoga kao stranoga jezika pohađali su dva puta tjedno u trajanju od 45 minuta. Spol učenika te ciljne skupine zastupljen je u približno jednakim omjerima. Učenici su nastavu pohađali u područnim školama. Socio-ekonomske prilike u kojima su živjeli odgovaraju prosječnoj slici učenika te dobi u Hrvatskoj. Među učenicima na kojima se temelje navedene pretpostavke bili su prisutni učenici s teškoćama u učenju i razvoju te daroviti učenici u omjeru koji ne utječe na postavljene pretpostavke.

reprezentacije prenose iz materinskog jezika, koje su podložne utjecajima univerzalne gramatike te koji se parametri počinjju uspostavljati ili resetirati.

PLD, pozitivni i negativni dokazi

Budući da je ciljni jezik engleski, učenici su mu izloženi kako na formalnoj nastavi, tako i u neformalnom okruženju. Formalno okruženje predstavlja nastavu engleskoga kao stranoga jezika koju učenici u nižim razredima pohađaju kroz dva nastavna sata tjedno. Nastavni proces okarakteriziran je jezičnim *inputom* (Gass i Selinker 2008: 304-305, White 2003: 40-41) i ukazivanjem na gramatičke pogreške u cilju usvajanja i resetiranja parametara. Ispravljanje grešaka, karakteristično nastavnim procesima, predstavlja negativne dokaze prilikom usvajanja jezika (Gass i Selinker 2008) te kao takve nisu dio *Primary Linguistic Data (PLD)* ili primarnih lingvističkih podataka (White 2005). *Input* ili novi jezični podatci kojima su učenici izloženi predstavljeni su kroz izlaganje učitelja usmenim putem, slušanje audio materijala te u pisanom obliku kao dio nastavnih materijala i oblicima pisanog izlaganja učitelja. Osim u školskom okruženju, učenici su neprestano izloženi primarnim lingvističkim podacima u vidu pozitivnih dokaza (Gass i Selinker 2008) izvan škole putem raznih medija. Engleski jezik opetovano ulazi u sve sfere učeničkih života putem interneta, računalnih igrica, filmova, crtanih filmova ili glazbe.

Osjetljivi period

Različite su teorije osjetljivog perioda u razdoblju ovladavanja inim jezikom (Medved-Krajnović 2010: 69-73, Gass i Selinker 2008: 405-416). Prema Lennenbergu (1967) kritični period traje do puberteta, Tahta, Wood i Loewenthal (1982) govore o osjetljivom periodu do dobi od 8 godina, za Flegea (1987) taj period počinje završavati već u dobi od 6 godina, prema Johnson i Newport (1989) najjače opadanje odvija se u dobi 14-16 godina, Bialystok i Hakuta (1999) govore o ozbiljnom opadanju nakon dobi od 20 godina itd. Svima im je zajednička pretpostavka da učenici u osnovnim školama počinjju ovladavati inim jezikom unutar osjetljivog perioda. Većina autora smatra kako učenici mogu postići i jezično-komunikacijsku kompetenciju izvornog govornika (Sorace 2005, Gass i Selinker 2008). Budući da je ovdje riječ o formalnom učenju engleskoga kao stranoga ili drugoga jezika, a s tim i puno manjem utjecaju *inputa* kroz neformalne oblike izloženosti jeziku, nedostaje mnogo čimbenika koji bi te

učenike mogli dovesti u stanje jezičnog umijeća nalik izvornim govornicima. Čimbenik motivacije, straha od jezika kao i drugi čimbenici iz ostalih afektivnih domena prema Mihaljević-Djigunović (1998) nedostaju u većoj ili manjoj mjeri kod svih učenika u osnovnim školama. Situacija je osobito složena u područnim školama budući da je neposredna izloženost primarnim lingvističkim podacima prisutna velikom većinom samo na nastavi engleskoga jezika dva puta tjedno u trajanju od 45 minuta. Posredna izloženost primarnim lingvističkim podacima kroz razne medije nije jednaka kod svih učenika budući da se radi o djeci koja žive na selu pa često nemaju satelitsku televiziju i/ili internet, a uz to im roditelji mahom ne poznaju engleski jezik jer ga nisu učili tijekom svog školovanja. Takvi učenici su često demotivirani za ovladavanje engleskim jezikom jer im roditelji kod kuće ne mogu objasniti ono što ne shvate na satu tijekom nastave. Iako su takvi učenici u manjini u odnosu na cijelu učeničku populaciju u područnim osnovnim školama, oni i dalje tvore postotak koji se ne može zanemariti.

Primjeri

a) *She eat.

Na ovom primjeru uočava se kako učenici pokušavaju postaviti nove parametre: nastavak „s“ u trećem licu jednine u glagolskome vremenu *Simple Present Tense*. Gramatička pravila koja su usvojili u materinskome jeziku ne mogu objasniti novi *input*. U hrvatskome jeziku se ne dodaje takav nastavak na glagol u istom licu, ali se dodaju drugačiji (npr. „ja radim“, „ti radiš“, „on radi“). Nastavak za treće lice jednine glagola u prezentu u hrvatskom jeziku ne odgovara nastavku u trećem licu u engleskom jeziku. Da situacija bude još zamršenija, u hrvatskome jeziku postoji više različitih nastavaka za različita lica jednine i množine za glagole u prezentu, dok se u engleskome jeziku nastavak pojavljuje samo u trećem licu jednine. Postojeća načela i parametri ne mogu objasniti ovu novu pojavu s kojom se učenici sreću i postojeći parametri se ne mogu resetirati zbog prevelike razlike između postojećeg znanja i novog *inputa*. Postavljanje novih parametara je jedini mogući izbor prema teoriji univerzalne gramatike. U ovom primjeru moguće je prepoznati dokaz za teoriju *Setting and Resetting of Parameters Hypothesis* (White 2003). Prema toj teoriji rađamo se s intuitivnim jezičnim znanjem sastavljenim od skupa načela koji vrijede za sve jezike svijeta. Neka od tih načela sadrže parametre koji su, zapravo, informacije o različitim mogućnostima realizacije načela. Vrsta jezika kojeg djeca usvajaju kao materinski odlučuje o mogućnostima realizacije tih načela.

b) * I sleeping.

U primjeru pokušaja iskazivanja radnje u glagolskome vremenu *Present Continuous Tense* u prvom licu jednine učenici često izostavljaju pomoćni glagol „to be“ („I **am** sleeping“). U hrvatskome jeziku također postoji pomoćni glagol „biti“ kod iskaza u prošlom ili u budućem vremenu: „ja sam spavao“, „ja sam bio spavao“, „ja ću spavati“ itd. U radnjama iskazanima u sadašnjem vremenu, u hrvatskome jeziku se ne koriste pomoćni glagoli („ja spavam“). Budući da postojeće gramatičko znanje ne može objasniti pojavu pomoćnog glagola u sadašnjem vremenu prilikom iskaza na engleskome jeziku, uspostavljene funkcionalne vrijednosti iz materinskoga hrvatskoga jezika ne mogu objasniti novi *input*.¹ Kao i u prethodnom primjeru nastavka „s“ u trećem licu jednine u glagolskome vremenu *Simple Present Tense*, i ovdje se može prepoznati dokaz za *Setting and Resetting Parameters Theory*. Iako i u prethodnom i u ovom primjeru vidimo sličnosti između naravi uporabe glagolskih nastavaka i oblika pomoćnog glagola „biti“, razlike između njihove primjene u hrvatskome i engleskome jeziku su možda prevelike da bi se govorilo o resetiranju parametara umjesto o njihovom ponovnom uspostavljanju. Metajezik učenika u nižim razredima osnovne škole još uvijek nije dovoljno razvijen kako bi mogli shvatiti sličnosti između uporabe pomoćnih glagola i glagolskih nastavaka budući da učenici te dobi još uvijek nisu shvatili pojam pomoćnog glagola niti ga znaju sa sigurnošću izdvojiti na primjeru. Na ovom stupnju obrazovanja učenici se tek upoznaju s formalnim osobinama gramatike hrvatskoga jezika i naslovljem gramatičkih osobina pa bi malo koristilo izdvajati pomoćne glagole u hrvatskome i u engleskome jeziku radi njihove usporedbe.

c) * I no sleeping.

U primjeru negativne jednostavne rečenice u glagolskome vremenu *Present Continuous Tense*, učestalo se u iskazima učenika javlja nepravilno upotrijebljen oblik negacije ili, točnije, nepravilnost negativnog oblika pomoćnoga glagola „to be“. Uspoređujući ovaj tip rečenice s njenim prijevodom na hrvatski jezik („Ja ne spavam“) uviđa se negativni prijenos iz materinskoga jezika u kojemu se negacija ne mijenja kroz lica u sadašnjem vremenu: „ja ne spavam“, „ti ne spavaš“, „mi ne spavamo“ itd. I u ovom primjeru naslućuje se mogući dokaz *Setting and Resetting Parameters Theory*. Budući da u hrvatskome jeziku ne postoji promjena negacije kroz lica u sadašnjem vremenu, ovdje bi možda bila riječ o uspostavljanju novih parametara u drugom jeziku. *Valuess Features Hypothesis* (White 2003, Gass i Selinker 2008) također nudi jedno od mogućih objašnjenja za pojavu ovakvih iskaza u engleskome jeziku budući da prema toj teoriji nedostaje snaga ili jačina oblika funkcionalnih kategorija. Lingvističke teorije, dakle, razlikuju leksičke kategorije (glagol, imenica, pridjev, prilog i prijedlog) i funkcionalne

kategorije (dodatci na riječ koji označavaju rod, broj, padež, lice, glagolsko vrijeme i sl.). Funkcionalne kategorije i njihove vrijednosti čine dio inventara univerzalne gramatike. Međutim, navedena teorija ima mnogo nedostataka jer postoje dobro utemeljeni dokazi kojima se ukazuje na jezike koji za početno stanje imaju gramatiku materinskog jezika s već utemeljenim jakim i slabim oblicima funkcionalnih kategorija (White 2003: 79-80). Hrvatski, poput engleskoga jezika, ima tzv. „*preverbal negation*“ (negaciju koja se nalazi ispred glagola u rečenici) što ne govori u prilog ovoj teoriji. Primjer su i francuski učenici engleskoga jezika koji bez poteškoća usvajaju red riječi u rečenicama na engleskome jeziku, a što je posljedica sličnih karakteristika ta dva jezika (White 2003: 79). Iz tog razloga nameće se zaključak kako je *Valuless Features Hypothesis* jedno od najmanje mogućih objašnjenja pojava u početnom stadiju ovladavanja inim jezikom jer su pristaše *Valuless Features Theory* mišljenja da se u početnom stadiju ovladavanja inim jezikom nalaze leksičke i funkcionalne kategorije, ali ne i oblici funkcionalnih kategorija koji se razlikuju po jačini. Oblici kategorija tako ne budu niti jaki niti slabi.

d) * He no eat.

Kao i u prethodnom primjeru, i u ovom je riječ o nepravilno upotrijebljenoj negaciji ali u glagolskom vremenu *Simple Present Tense*. Hrvatski učenici u početnom stadiju učenja engleskoga kao stranoga jezika teže usvajaju pomoćne oblike glagola „*to do*“ budući da u hrvatskome jeziku nemamo sličnu pojavu. Kao i u svim prethodnim slučajima, teorija *Setting and Resetting Parameters Hypothesis*, odnosno uspostavljanje novih parametra nudi najbolje objašnjenje za ovu pojavu.

e) * Do he sleep?

U hrvatskom jeziku se pitanje „da li“ ne mijenja kroz lica pa hrvatski učenici engleskoga jezika imaju određenih teškoća u usvajanju promjena u pomoćnom glagolu „*to do*“ u glagolskom vremenu *Simple Present Tense*. Ovaj primjer bi mogao biti dokaz utjecaja prvog jezika, a teorija u koju bi se uklapao bi ponovo mogla biti upravo *Setting and Resetting Parameters Theory*.

f) * This is I.

He see I.

Iako hrvatski učenici engleskoga jezika bez teškoća usvoje posvojne pridjeve („*my, his, her*“), tzv. „*object pronouns*“ („*me*“) im već predstavljaju teškoće. Upitno je zašto u ovom slučaju ne dolazi do utjecaja materinskoga jezika na drugi jezik pa učenici

3. i 4. razreda osnovne škole ne koriste pravilno zamjenice na engleskome jeziku iako ih vrlo dobro poznaju i koriste na hrvatskom jeziku. Mogući odgovor (ili barem dio odgovora) bi ležao u neprikladno obrađenim zamjenicama u udžbenicima engleskog jezika za te razrede.

Zaključak

Učenici u nižim razredima osnovne škole su na početnom stadiju ovladavanja jezikom te je pri svakom pokušaju dokazivanja univerzalne gramatike nailazi na teškoće s metodološkim pristupom. Međutim, određene učestale pojave u njihovom početnom učenju engleskoga kao stranoga jezika se ne mogu zanemariti. Prema očitim utjecajima i prijenosu iz materinskoga hrvatskoga jezika u engleski ciljni jezik može se naslutiti dokaze za *Setting and Resetting Parameters Hypothesis* prema kojoj je važan početni utjecaj prvog jezika nakon čega dolazi do mijenjanja postojećih ili uspostavljanja novih parametara. Bilo bi vrlo zanimljivo i korisno istražiti utjecaje univerzalne gramatike na ostalim stupnjevima ovladavanja engleskim kao stranim jezikom te provesti longitudinalno ili kros-longitudinalno istraživanje na učenicima nižih i viših razreda osnovne škole.

Bibliografija

1. Bialystok, Ellen; Hakuta, Kenji. 1999. Confounded age: Linguistic and cognitive factors in age differences for second language acquisition. U D. Birdsong. (ur.). *Second language acquisition research. Second language acquisition and the Critical Period Hypothesis*. Mahwah, NJ, US: Lawrence Erlbaum Associates Publishers. 161 – 181.
2. Flege, Jim. 1987. A critical period for learning to pronounce foreign languages?, *Applied linguistics*, 8. 162 – 177.
3. Gass, Susan; Selinker, Larry. 2008. *Second Language Acquisition: An introductory course*, New York, London: Routledge.
4. Johnson, Jacqueline; Newport, Elissa. 1989. Critical period effects in second language learning: The influence of maturational state on the acquisition of English as a second language. *Cognitive Psychology*, 21. 60 – 99.
5. Krajnović, M. Marta. 2010. *Od jednojezičnosti do višejezičnosti: Uvod u istraživanje procesa ovladavanja Inim jezikom*, Zagreb: Leykam international d.o.o.

6. Lenneberg, Eric. 1967. *Biological Foundations of Language*. New York: John Wiley and Sons inc.
7. Mihaljević-Djigunović, Jelena. 1998. *Uloga afektivnih faktora u učenju stranih jezika*. Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu.
8. Sorace, Antonella. 2005. Near-nativeness. U: Doughty, Catherine; Long, Michael. (ur.). *The Handbook of Second Language Acquisition*, Blackwell Publishing, 6.
9. Tahta, Sonia; Wood, Margaret; Loewenthal, Kate. 1982. Age changes in the ability to replicate foreign pronunciation and intonation. *Sage Journals* 24 (4). 363 – 372.
10. White, Lydia. 2003. *Second Language Acquisition and Universal Grammar*, Cambridge: Cambridge University Press.
11. White, Lydia. 2005. On the nature of interlanguage representation: universal grammar in the second language. U: Doughty, Catherine; Long, Michael. (ur.). *The Handbook of Second Language Acquisition*, Blackwell Publishing, 2.

Universal Grammar in early English as a foreign language learning in Croatian primary school

Abstract

The article depicts different examples of typical mistakes students of early English as a foreign language learning make during their first years of schooling in Croatia and which are an attempt to prove the possible existence of the Universal grammar. Through those examples of mistakes in simple utterances in Simple Present Tense and Present Continuous Tense, the author tried to gather evidence of Setting and Resetting of Parameters Hypothesis.

Key words: Universal grammar, primary school students, English as a foreign language